

Mélyinterjú olvasó és nem olvasó diákokkal

Csekő Györgyi

Valóban izgalmas kérdés, mitől lesz valaki olvasóvá, milyen élmények formálják az életét, alakítják a sorsát úgy, hogy a könyv és az olvasás nélkülözhetetlen szükségletévé váljon. Egyáltalán van-e a könyveknek olyan hatása, hogy az megváltoztatja az ember személyiségét? A jó könyvek valóban hatnak és sugároznak? Ez ugyan nagyon személyfüggő, de azt hiszem, igen, szinte érezzük, jobba, többé, mássá lettünk általuk. És kiből lesz, és kiből nem lesz olvasó? Vajon miért? Van olyan is, aki a gimnáziumi tanulmányai ellenére sem tartja önmagát olvasónak, pedig ez gimnazistaként valójában elkerülhetetlen. Mi nem tetszik neki? Az ő ízlésvilága vajon mit kíván, hogy alig tud néhány könyvcímet felsorolni?

A 9. osztályosok mindig hitetlenkedve néznek, amikor az irodalomtanulás élményszerűségéről beszélek. Volt már benne részük, köszönik, olyan ez a tanóra is, mint a többi. Aztán amikor felolvassák, bemutatják az általuk leginkább kedvelt, „szép” szövegeket, akkor valamennyien érezzük, hogy a legínycsiklandóbb süteményrecept és egy vers vagy akár csak egy prózarészlet között is mekkora különbséget lehet felfedezni. Mert minden jó szöveg hat, ereje van, és feszültséget teremt. S ez a feszültség elegendő ahhoz, hogy újra és újra át akarjam élni a regény kínálta örömeit, ami már valójában akkor beinduló folyamat, amikor a könyvet kézbe veszem. Nos, nézzünk két olyan diákot, akik olvasónak, majd két olyat, akik nem olvasónak vallják magukat.

Beszélgetés az olvasóval

Az első riportalany Magyarország igen távoli szegletében, a magyar–szlovén határ kiszegelésében, Orfalun él. A vele való beszélgetés nyáron folyt, amikor diákjaimmal a közeli Vend-égbolton táboroztunk. Gyönyörű hely, kedves, egyszerű, melegszívű emberek lakják. Az iskolások már Szentgotthárdra járnak a sulibusszal vagy misebusszal, attól függően, mikor kiket és éppen hová kell szállítania. Olyan utazó emberek, akiknek a kezében vagy egy regény vagy az imakönyv van.

B – interjúalany, T – a kérdező tanár

T: – Szervusz! Jó itt lenni, jó vissza-visszatérni Orfaluba hozzátok! Mi még nem találkoztunk, Csekő Györgyi vagyok.

B: – Jó napot kívánok! Mennyi időre tetszettek jönni?

T: – A szokásos nyolc napra. Milyen a kullancshelyzet?

B: – Akad, akad... szedegetjük ki magunkból.

T: – Nálam van kiszedő háromszög! – jó lenne megúszni az idén is a kis rémeket. Örülök, hogy átsétáltál hozzánk, a bátyád említette, hogy veled tudnék beszélgetni.

B: – Mégis miről? *(Nyugtalanul kérdi. Kezével a haját sodorja.)*

T: – Ne izgulj, nem fogok kellemetlen kérdéseket feltenni. Csak kötetlen beszélgetésre gondoltam. Azt tudod, hogy itt jelenleg milyen tábor van?

B: – Igen, olvasótábor.

T: – Ennek ismeretében, mégis milyen kérdésekre számíthatok?

B: – Arra kíváncsi, hogy miket olvasok?

T: – Igen. Megengeded, hogy tegezzek?

B: – Hogyne!

T: – Az is érdekel, de szeretném, ha előbb röviden bemutatkoznál.

B: – B-nek hívnak, 15 éves vagyok, és környezetvédő szeretnék lenni.

T: – Hát igen, aki ilyen gyönyörű természeti környezetben él, annak ez kötelessége is. Van itt mit óvni.

B: – Hm, ... Jó lenne ezt az erdőt és ezt az égboltot sokáig látni! Két idősebb testvérem van, a bátyám Pesten, egyetemen

tanul, a másik testvérem középiskolás. Az apukám asztalos, az anyukám ápolónő.

T: – Úgy tudom, hogy Orfalu végén laktok.

B: – Igen, a legutolsó házban. Kiadó szoba is van. Én egyébként jó tanuló vagyok.

T: – Számszerűsíteni?

B: – Négyes.

T: – Nálatok ki olvas a családban?

B: – A legtöbbet én meg anyukám. A bátyám az egyetemi könyveit. A többiek nem igazán olvasnak. Anyukám Stephen Kinget olvas, apukám meg újságot.

T: – Meg tudnád becsülni, hány könyvetek van otthon?

B: – Körülbelül 200 darab.

T: – Hogyan tudsz könyvekhez jutni?

B: – Szentgotthárdon a könyvtárba le lehet adni, mit szeretnék. És megszerzik.

T: – Szóval előjegyzésre?

B: – Igen. Mindig csak egy könyvet kölcsönzök, a másikat előjegyeztetem.

T: – Miért nem többet?

B: – Egyszerre egy elég.

T: – Honnan informálsz, ki ad tanácsot, hogy mit olvass el?

B: – Látom, mi az, amit anyu olvas, meg néha a testvéreim is mondják.

T: – Más nem szokott számodra könyvet ajánlani?

B: – De igen, az ofóm, a magyartanárom is.

T: – Mit szeretsz olvasni?

B: – Becca Fitzpatrick *Csitt, csitt...*, Stephenie Meyer *Alkonyat*, Claudia Gray *Evernight* – ilyesmiket.

T: – És magyar szerzőktől?

B: – Csak a kötelezőket, de azt sem mindet. A *Légy jó mindhaláligot* nem olvastam. Az eleje nagyon unalmasan indult.

T: – Olvasmány-feldolgozásnál nem derült ki, hogy elmulasztottad?

B: – Nem. Meg nem csak én nem olvastam.

T: – Tudnál olyan részletet említeni, amit igazán szívesen olvastál?

B: – Nem.

T: – Kár.

B: – Mégis, mégis, mégis! Stephenie Meyertől a *Twilight*-ből Isabella történetét. Bella önszántából úgy dönt, hogy édesapjához, az esős Forks kisváros rendőrfőnökéhez költözik. Az iskolában kíváncsisággal és olykor szeretettel fogadják, egyvalaki azonban kifejezetten ellenséges vele. Ő Edward Cullen. A város környékén élő indián rezervátum tagjai félelmetes meséket suttognak Edwardról és a családjáról. Megismerkednek, s számos titok merül fel a fiúval kapcsolatban. Bella egyre inkább beleszeret, s egy kis nyomozás után rájön Edward legféltettebb titkára. A fiú és a családja vámpírok, de csak állatok vérével táplálkoznak, így „vegetáriánusnak” nevezik magukat. Ez a titok Bella és Edward között csak még szorosabb kötelékhez vezetett, és egymásba szerettek. Időközben Bella még nagyobb bajba keveredett, három vérszomjas vámpír szomjazott a vérére. De ekkor jön Edward és a családja, és megmentik az életét. A történet végén Bella és Edward együtt mennek a végzősök báljába.

T: – Szóval ez ragadott meg.

B: – Én tudom, hogy ez a könyv morbidnak és idiotának tűnik, de mindennek két oldala van. Ebben a könyvben rátaláltam az álmaimra, amelyet titokban kívánok, a szerelemre, amelyben hiszek, s a *szépre*. Miközben olvastam, mindig történt velem valami: félttem, szerettem, kiborultam, izgultam, agyaltam, elgyengültem, szórakoztam, nevettem.

T: – Húha! Még a végén arra fogsz rávenni, hogy én is elolvassam! (*Csend.*) A szöveget végig értetted?

B: – Nem.

T: – Na, és akkor ilyen esetben mit csinálsz?

B: – Visszalapozok. Olvasáskor nem a gyorsaság számít, hanem a megértés.

T: – Amit említettél, azok jobbjára kalandok, *science fiction*-ek, azokban vissza kell néha lapoznod?

B: – Igen. De lehet, hogy csak azért, mert az a rész nagyon teszik.

T: – Na, épp egy ilyen részletre lennék kíváncsi.

B: – Jó, de most nem jut az eszembe.

T: – Kár. Ha olvasol, akkor hány órát szoktál olvasni?

B: – Egy-két órát még lefekvés előtt.

T: – Milyen szerepet játszik a könyv az életedben?

B: – Szeretem, ha érzelmileg megfog.

T: – Kifejtenéd, mi szokott megfogni?

B: – Amibe bele tudom élni magam, ami rólam is szól. Legyen szerelmes, kalandos.

T: – És ha annyira tetszik, akkor készítenéd érzéled, hogy a birtokodban legyen?

B: – Egy kicsit igen, de nem veszem meg.

T: – Ha félmillió forint ütné a markodat, mit vennél rajta? Most ne gondolkodj, csak sorold fel minél gyorsabban!

B: – Új ruhát, hajsütővasat, cipőt, táskát, sminkkészletet, az akváriumba halakat, egy laptopot, meg lehet, hogy elutaznék a családdal Olaszországba, Franciaországba, Ausztriába, mert utazni szeretek. És vennék útikönyveket is.

T: – A közelmúltban milyen könyveket vettetek?

B: – Semmilyen.

T: – Szerinted jó ajándék lehet a könyv?

B: – Néha igen, de csak ha tényleg jó.

T: – Mikor jó?

B: – Ha nem bírom lerakni, és már várom, hogy folytatni tudjam.

T: – Ajánlhatok én is neked néhány művet?

B: – Igen.

T: – Sohonyai Edit, Leiner Laura könyvei rólad is szólnak. Szívesen ajánlom Dragomán György *Fehér király* című regényét. Nézz utánuk a könyvtárban vagy az interneten. A hálón is informálódhatsz, számos „könyvmolyképző” van, ahol az olvasni szerető fiatalok egymásnak jónál jobb műveket mutatnak be.

B: – Köszönöm, lehet, megnézem.

T: – Köszönöm én is a beszélgetést. Szervusz.

„Vámpírosdi”

A beszélgetésért, a rám fordított időért pár ajándéktollat adok a kezébe, még felcsillan a szeme, s eltűnik. Ez a nagylány olvasó, akinek bár befolyásolható lenne, mit vegyen kézbe, mégsem így történik. A véletlen vak szerencsére bízva kerül a kezébe ez-az, s legfeljebb leteszi, ha nem olvassa szívesen vagy unalmasnak találja. Az érzelmei és józansága vezeti.

Nekem az határozottan tetszett, hogy nyíltan és őszinte egyszerűséggel pergett a beszélgetés, a kezdeti feszültséget könnyen legyűrte, mivel hamar kiderült, közös érdeklődésünk az irodalom. Nyilván jelentős befolyással bír a szociokulturális környezet, s nem véletlen az sem, hogy a falu legtávolabbi szegletébe milyen könyvek jutnak el. Azért talán mégis többen lennének felelősek, hogy Stephenie Meyer rémségein kívül az olvasni szerető emberekhez más művek is elérhetőek legyenek. Nem tudok abba a ténybe sem beletörődni, hogy a magyar múltat is felszínre hozó realista-romantikus gyermekszövegek a vámpírtörténetek érdekfeszítőbbek lennének.

Az foglalkoztatott e beszélgetés után, hogy mitől olyan népszerűek ezek a „vámpírosdik”.

Némi tehetséggel, írói vénával bárki tud ilyet szerkeszteni. Az egész olyan, mint a hólabda, aztán csak jó keményre és kerekre kell gyúrni, s jó nagyot dobni. Meglepő, hogy milyen sokakat talál el. Még a hatása is váratlan, s különleges.

Nos, kellenek romantikus helyszínek, például: erdő, kripta, temető, elhagyott ház, veszélyes terepek, csodaszép vízesés. Néhány elejtett talányos mondat, amit valójában az olvasónak kell értelmeznie és kiegészítenie. Kell egymáshoz illő, de különmű fiatal pár, akiket a véletlen sodor egymáshoz, majd szépen lassan egymásra hangolódnak. Ja, és nem árt, ha a családjuk közt régi ellenséges viszály uralkodik, és feltehetően minden szerencsétlenség is abból adódik (Montague és Capulet). Jók a szerepcserék, a bosszúelemek, az igazságkeresés, a hozzá kapcsolt érdekes, mágikus tárgyak, (csodatévő gyűrű, varázserejű kard, vasfüves tű, ráadásul érdekes tárgyakon kommunikálnak, ez utóbbi engem is megfogott – de csak ez! stb.).

Az izgalom fokozására használt banális elemek: nyitódó és záródó ajtók, némi hangeffektussal. A borzongás minden lehetőségét felkínálja (nem találja a kulcsot, majd nem indul be a kocsi, vagyis olyan apró bosszúságok, amelyeket valamennyien jól ismerünk – hát nem is vár mást a befogadótól, mint az azonosulást).

A bosszú mellett ott található párhuzamosan a jóra törekvés is, a megmentési szándék, a kiszabadítás. Elindul a rémtettek sorozata, a vér is csorog minden irányba, csak úgy.

A leleplezés is látványos. Napjainkban a nő menti meg a férfit – naná, hogy szerepcsere, küzdelem és öldöklésjelenetek a kemény ellenfelekkel, akiket nem lehet egykönnyen lerázni. A küzdelem végén hangzik el a bűvös mondat: „*A véretem adom érted*”, persze a szerelmi vallomást is a lány adja, Tatjana II.

A *Vámpírnaplók* című tv-sikerszéria eleinte közepes kritikákat kapott, de később a kritikusok megegyeztek abban, hogy a sorozat fejlődött az évad folyamán; sőt a második évad általánosan pozitív visszajelzéseket kapott. Ráadásul számos díjat és jelölést szerzett; nyert egy People’s Choice-díjat és hét Teen Choice-díjat. 2012. május 3-án a The CW felvette a *Vámpírnaplók* negyedik évadját – idehaza nemcsak a könyv, hanem a tv-változatuk is óriási siker a fiatalok körében. Hihetetlenül izgalmas lehet, ha valaki nappal törítanár és éjjel vámpír. Csakhogy ezek az alteregók a magyar irodalomban sokkal jobban megírt változatokban léteznek. A diákok sajnos egyre kevésbé ismerik Babits *Gólyakalifa*, Karinthy *Találkozás egy fiatalemberrel*, *Én és énke*, Kosztolányi *Esti Kornél* történeteit. Talán ezekkel kellene jobban megismertetni a diákokat, hogy az értékrendjükben a fő helyet ne a vámpírtörténetek töltsék ki.

Ott, Orfaluban a nem olvasó fiú személyét is kiválasztottuk, a róla kapott információk egyértelműen azt jelezték, hogy megszólalni sem fog. Sajnos így történt. Ezért vele az interjú sem jöhetett létre.

Beszélgetés a nem olvasóval

Akad azért fővárosi nem olvasó fiatalember is, ő közlékenyebbnek bizonyult.

- T: – Szervusz, Tomi! Hány éve ismerjük egymást?
B: – Hat-hét éve biztosan.
T: – Meglepődtem azon, hogy te azt állítod magadról, hogy inkább a nem olvasók közé tartozol.
B: – Pedig így van. Nem szeretek olvasni, nekem nem ad olyan megnyugtató érzést, mint amilyet kellene. Fél óránál tovább nem bírok kézben tartani egyetlen könyvet sem.
T: – Talán a mozgásigényed fokozottan erősebb a társaidénál.
B: – Igen, ez is igaz.
T: – Mégis, mivel töltöd a szabadidődet?
B: – Leginkább atlétikával, este fél hétkor érek haza. Akkor elég a leckével foglalkozni, megnézem a TV Híradót vagy valamelyik kedvenc sorozatomat.
T: – Ez utóbbi mi is?
B: – *Így jártam anyáttal*, a másik az *Odaát* című.
T: – Szóval borzongni szeretsz?
B: – Igen, az *Odaát*-történetek teljesen kikapcsolnak.
T: – Mivel foglalkoznak a szüleid?
B: – Mindketten közgazdászok.
T: – És ők olvasnak?
B: – Hooogyne, olvasnak, sőt a nagyanyáim is olvasnak, nagyapám meg rejtvényt fejt.
T: – Szokott neked valaki könyvet ajánlani?
B: – Igen, a szüeim és az iskolában a tanárain.
T: – Hogy állsz a kötelező olvasmányokkal?
B: – Azokat többnyire el szoktam olvasni. Tetszik tudni, a magyartanárom...
T: – Tudom, Tomikám, én vagyok az. Hogyan szerzed be azokat a könyveket, amelyeket az iskolában el kell olvasni?
B: – A szüeim megveszik, könyvtárba nem járok.
T: – Volt már olyan könyv, amit szívesen vettél kézbe?
B: – A jó krimiket szeretem, és a Harry Potter sorozatot is végigolvastam. A szüeim nem is értették, hogy miért nem tudom letenni, ha ebédhez hívnak.
T: – Miért tartottad jó könyvnek J. K. Rowling műveit?
B: – Szeretem a képzeletbeli tájakat, de leginkább a mágikus tárgyakat. Engem az olvasásban a különös dolgok foglalkoztatnak.
T: – Inkább a mesék, a mítoszok világa?
B: – Igen, azt szeretem. Azokba teljesen beleélem magam. Lehet, hogy nem nőttem még fel igazán.
T: – Hát meglehet. Van saját könyvespolcod?
B: – Igen, sok könyvem van.
T: – Mégis mennyi az a sok?
B: – Úgy 60-70 könyv, köztük a kötelező olvasmányok is.
T: – Ezen kívül nektek otthon hány könyvetek van még a lakásban? Meg tudnád saccolni? Mondjuk, egy könyvespolcon körülbelül 30 könyv fér el.
B: – Nekünk sok könyvünk van! Lehet 3-400 is.
T: – Szoktatok könyvekről, történetekről beszélgetni?
B: – Nem igazán, inkább az iskolai dolgokról. Egy időben Mark Twain műveit olvastam, majd Jonathan Stroud *Bartimaeus trilógia* következett. Külön Bartimaeus-honlap is van, azt is nyomon követem. Kedvelem azt a pimasz kis szellemet.
T: – Az elmondottak szerint mégiscsak szeretsz olvasni, hiszen ezek kedves olvasmányélmények.
B: – Hmm, igen.
T: – Ha félmillió forint ütné a markodat, mit vennél rajta? Most ne gondolkodj, csak sorold fel minél gyorsabban!
B: – Új telefon, új ruhák.
T: – Ennyi?
B: – Igen.
T: – Mit gondolsz azokról, akik könyvvel a kezükben járkálnak?
B: – Senkire sem lehet semmit se rákényszeríteni. Ha neki úgy jó, sétáljon könyvvel – én is szoktam a buszon vagy a villamoson olvasni, tanulni. A lányok persze nem azt nézik, kinek milyen könyv van a kezében, hanem azt, hogy milyen a

polómárkája.

T: – Na, és milyen?

B: – Minimum Nike, Brave Soul, Hummel Ashton Tee, Adidas vagy Reebok.

T: – Érdekelne, milyen könyvek keltették fel még a figyelmedet?

B: – Dan Brown *A da Vinci-kód* című regénye – azt szeretném is elolvasni.

T: – Az elhangzott beszélgetés alapján nem mondhatjuk igazán rólad azt, hogy a nem olvasók táborába tartozol.

B: – Más osztálytársaim heti két könyvet is elolvasnak, én éves szinten maximum nyolc-tíz művet.

T: – Az internet olvasásával hogy állsz?

B: – Olvasom a híreket, a You Tube-ot, facebookozok stb.

T: – Mégis, mi alapján mondd magad nem olvasó embernek?

B: – Mert nem élek-halok az olvasásért. Ritka pillantok azok, amikor élvezem. Tényleg kicsit visszakoznál kell, mert lefekvés előtt, sőt a közlekedési eszközökön is szoktam olvasni. De csak kisebb lélegzetű műveket.

Tomi is őszinte volt, valójában ismerve az órarendjét, a napi edzésadagját, még jó, hogy ennyit is olvas. Az már furcsa, hogy ő önmagát teljesen a másik póluson látja, s nem is akar más véleményt formálni önmagáról, pedig értelmes, jó tanuló, s a család, ahonnan jön, biztosan tudom, hogy az olvasó emberek táborába tartozik. Nem is tudom, mit szólnának a szülei, ha Tomi nyilatkozatát olvasnák. Azt hiszem, tanáraként kell még nagyobb hatást kifejtenem, s még több érdekes részlettel, érdekességgel meglepni őt. Hiszek a személyes példaadásban.

Sokszor mi tanárok ott rontjuk el, hogy jobbára a lányos kamaszirodalmat olvastatjuk a fiúkkal is. Pedig mást kellene. Erre a jelentős különbségre már Valaczkza András is felhívta a figyelmet, aki igyekezett olyan tankönyvet szerkeszteni, amelynek fele a lányoknak, másik fele a fiúknak kínál olvasmányélményeket. Nos, Dragomán György *Fehér király* című regénye, valamint Bruck András *A fogadalom* és Háy János *A Pityu bácsi fia* című művét elsősorban a fiúknak ajánlom.

Beszélgetés egy másik nem olvasóval

Az alábbi beszélgetést is egy nem olvasó diákkal folytattam. Orsika 11. osztályos, biológia–kémia tagozatos osztályba jár. Sportol, és most abban a korban van, hogy őt aztán minden érdekli, kivéve az olvasás.

T: – Bármily furcsa, azért ültünk le beszélgetni, hogy megtudjam, miért nem fér bele a könyv, az olvasás az életedbe? Amikor feltettem a kérdést: Van köztünk olyan, aki nem szeret olvasni? – nagyon meglepett, hogy ezt vállalva te feltetted a kezdetet.

B: – Igeeeen. Hm. Tényleg neemm szeretek olvas...ni.

T: – Na, jó. Kezdjük máshol ezt a beszélgetést. Van testvéred?

B: – Igen, van. A bátyám 22 éves, a Rendőrtiszt Főiskolára jár.

T: – Szüleid mivel foglalkoznak?

B: – Az édesanyukámmal élünk, az apukám már régen elhagyott minket.

T: – Mivel foglalkozik az édesanyád?

B: – A Budapesti Közlekedési Központban menetirányító.

T: – Édesanyád szokott olvasni?

B: – Igen.

T: – Általában mit látsz a kezében? Mit olvas?

B: – Krimiket, fantasztikus regényeket, bestsellereket.

T: – Nem szoktál néha kedvet kapni, hogy valamelyiket elolvasd?

B: – Nem.

T: – Ugyan miért nem?

B: – Nem egyezik az ízlésünk.

T: – No! Hát erről mesélj nekem, mi az, amit te szeretsz olvasni!

B: – Úgy az életről, általában. Lehet kalandos vagy érzelmes szerelmi történet.

T: – Meg tudnád nevezni, mely művekre gondoltál, amikor ezeket az érzelmeket idézted fel?

B: – Henry de Vere Stacpoole *A két lagúna* című regényére.

T: – És miért oly kedves ez a mű neked?

B: – Hm. Hát, a lakatlan szigeten gyerekként felnőni nem lehetett egyszerű. Korán elvesztették az öreg részegest, a matrózt, így csak magukra számíthattak. És olyan aranyos, ahogy leírja a szerelmüket.

T: – Ha te jutnál hasonló helyzetbe, a műbeli tapasztalatok alapján akarnád leélni az életedet?

B: – Ühm. Lehet.

T: – Magyarországi viszonyok között szembe tudnál nézni ezzel a robinsoni életformával?

B: – Áhhh nem. Ehhez az az idilli környezet kell, amelyikben a természet segítője a fiataloknak, és eltartja, táplálja őket.

T: – Miért is? Gondolj csak Jókai Mór *Az arany ember* című regényére! Abban is létezik az idilli világ. Tereza mama és a lánya, Noémi a Senki szigetére menekültek, s felépítették a maguk kis birodalmukat, és megélték belőle.

B: – Nem olvastam.

T: – Ilyen ponton szakad a cérna. A nagyszüleid olvasnak?

B: – A nagymamám már nem lát, vagy tíz éve nem olvas. A nagyapám pedikűrös, ő olvas. De az sosem érdekelt, hogy ő mit olvas.

T: – Szoktak a családtagok neked könyvet ajándékozni?

B: – Igen. Egyik ilyen kedvenc könyvem az *Inkák*, azt többször is elolvastam.

T: – Mi készítetted a többszöri elolvasására?

B: – Hááát, talán a különlegessége. Az az élmény, hogy más emberek világába nyertem betekintést.

T: – Ezt az élményt könnyen elérhetnéd, ha járnál könyvtárba.

B: – Ááááááá! Nem. Könyvtárba nem járok. Na, jó, néha az iskolakönyvtárba. De inkább igaz az, hogy nem járok könyvtárba.

T: – Pedig akad elég sok olvasnivaló, ha a 11. osztályos tananyagot elgondolom.

Szeretném, ha visszaemlékeznél, volt-e *A két lagúna* regényen kívül még olyan mű, amit szintén többször olvastál el?

B: – Ümh. Igen. Volt. A Harry Potter 7. részét is kétszer olvastam.

T: – Abban mi fogott meg?

B: – Már nem tudom, de majd megvesztem, hogy újraolvashassam. Azt hiszem a mágia, az volt rám hatással.

T: – Kissé félve kérdezek rá, hogyan állsz a kötelezőkkel?

B: – Általában felmérem, milyen vastag, és gyorsan elolvasom. De néha csak utánaézek, hogy kell-e az nekem. Az is előfordul, hogy nem olvasom el.

T: – Volt már olyan eset, hogy kiderült, nem olvastad el a kijelölt művet, és emiatt feszültséged támadt?

B: – Vooooolt. De nem mondom meg, melyikkel.

T: – Tudod, az igazán jó művek idővel bekéredzkednek az emberhez, ezért vagy azért nem lehet őket kihagyni. Ismerek egy felnőttet, aki idővel szépen pótolta mindazt, amit korábban elmulasztott. Mit csinálsz olvasás helyett?

B: – Edzésre járok, a barátaimmal lógok.

T: – Ez utóbbit értelmeznéd?

B: – Igen, a barátaimmal kiülünk a térre, beszélgetünk, elvagyunk.

T: – És ez nem unalmas? Ez kielégít?

B: – Igeeen. Ez tök jó.

T: – Mit fogsz szólni ahhoz, ha majd a te gyereked nem akar olvasni?

B: – Biztos szeretni fogja az olvasást, mert sok könyvet fogok neki ajánlani meg venni.

T: – Szerinted a könyvek mennyiségétől függ az, ha valaki szeret olvasni?

B: – Részben igen. Az meg biztos jó, hogy sok könyv veszi körül.

T: – Ezt elég könnyen megtehetnéd te is.

B: – Már felesleges, mert az iPad és az e-book világában nem kell könyvekre költeni.

T: – Ezt tényleg így hiszed?

B: – Persze, persze. A könyvek olyan drágák, hogyha szeretném sem tudnám megvenni. Így jártam, amikor a pótapukámnak kerestem ajándékot.

T: – Állj! Te, aki nem szeretsz olvasni – de, ha valami olyanra akadsz, amit szeretsz, azt kétszer is elolvasod – könyvet akartál ajándékba adni? Árudd el, miért könyvet, s miért nem egy vázát vagy egy ollót?

B: – Hm... A könyv értelmes ajándék, a váza haszontalan, az olló meg nem ajándék.

T: – Hát ez tetszik! Nézzük egyenként!

B: – A könyv értelmes ajándék lenne, ha ki tudnám fizetni. De nem lett az, mert drága volt. A váza tucát tárgy, már a nagyinak sem kell. Az olló meg nem hiszem, hogy ajándéknak való volna.

T: – Szerintem bármit lehet ajándékozni, ha ahhoz valami egyedi, az illetővel kapcsolatos dolgot társítunk. Például azt látom, hogy rozsdás az ollója, ilyen esetben lehet ajándék. Nem?

B: – Ahogy vesszük.

T: – Végül is nem az ollóval kapcsolatban akarlak meggyőzni, szerintem is jobb ajándék a könyv! A pótapuka is veletek él?

B: – Neeeeem. Ő az édesanyukámmal dolgozik, menedzser – s néha törődik velünk.

T: – Értem. És a pótapuka olvas?

B: – Na neeee...

T: – Vissza tudsz arra emlékezni, hogy volt-e olyan időszak, amikor még szerettél olvasni?

B: – Igen, volt, azt hiszem az alsó tagozatban még minden rendben ment. Felsőben már utáltam.

T: – Mit utáltál?

B: – A hangos olvasást. Félttem, hogy megakadok, kinevetnek, rossz jegyet kapok. Semmit sem olvastam, csak a

kötelezőket. De azokat is utáltam, mert sohasem azt a részt beszéltek meg, amelyik nekem tetszett, amelyekre én vágytam.

T: – Szóltál, jelezted a tanárodnak, hogy neked egy másik rész tetszett?

B: – Áhhh. Minek? Úgysem az van, amit a diák akar.

T: – Más véleményen vagyok, de az igaz, hogy tanára válogatja, mi kerül feldolgozásra a műből. Ha valaki felteszi a kezét, és egy teljesen másik részről kezd el beszélni, az úgy zavaró, de ha azt mondja: – Tanárnő! Nekem ez volt a legkedvesebb fejezetem... – biztosan kíváncsi leszek rá, vajon melyik, és miért az.

B: – Ehhez olyan tanár kell, akit őszintén érdekel a diákja véleménye.

T: – Ebben egyetértünk! Köszönöm a beszélgetést!

Érdekes interjú volt, ahogy végignéztem a lejegyzett szöveget, két könyvön kívül több szóba sem került, de azokat kétszer is olvasta. Hol torpant meg Orsika? Talán az általános iskolában, amikor a hangos olvasást erőltették, és a gátlásai sorra kiépültek. Az is lehet, hogy a kötelező olvasmányoknál vesztette el az érdeklődését, amikor az általa kedvelt fejezetek nem kerültek szóba; tanárát meg nem az érdekelte, ki milyen élményeket gyűjtött a mű kapcsán, hanem az általa választott szempontrendszer tartotta egyedül üdvözítőnek. S hogy értéként gondol a könyvre, az abból is látszik, hogy maga is szívesen választja, választaná ajándéknak, ha megengedhetné magának, hogy könyvet vegyen. Tájékozott az elektronikus könyvek világában, ugyanakkor felszínes a szabadidő eltöltése, inkább csak pihen, és éli a kényelmes diákéletét.

Beszélgetés egy igazi olvasóval

A negyedik interjúalanyomnak régen, még általános iskolás korában voltam a magyartanára. Középiskolában már nem, egy szerencsétlen órarendváltás miatt elszakadtam az osztálytól. Nehezen éltük meg, mivel az 5-től a 8. osztályig szép és komoly eredményeink voltak, ráadásul szerettünk együtt dolgozni, jól viselték az én szeszélyeimet, szerettünk együtt színházba járni vagy csak valahol megbújva beszélgetni. Gyöngyvér azóta felnőtt, 18 éves lett, sikeresen érettségizett, és az orvosira felvételizett. A legnagyobb meglepetés akkor ért, amikor 2012 nyarán Orfaluban, az olvasótáborban ismét találkoztunk. Természetesen őt is szóra bírtam.

T: – Szervusz, Gyöngyvér!

B: – Jó napot! Tanárnő!

T: – Örülök annak, hogy itt látlak. Hogy sikerült az érettségid?

B: – Azt gondolom, jól, majd egy hét múlva megtudom, akkor teszik ki a ponthatárokat.

T: – Mindig kitűnő tanuló voltál, s úgy tudom, olvasni is szeretsz.

B: – Csak jeles voltam, de olvasni szeretek.

T: – Mivel foglalkoznak a szüleid?

B: – Édesanyám orvos, édesapám nem él már. A nővérem agrármérnök. Mindketten olvasnak.

T: – Meg tudnád becsülni, mennyi könyvetek van?

B: – Óh! Nagyon sok. Nálam nemcsak a polc, hanem a szekrény teteje is könyvekkel van tele. De még a lakás előtere is telis-tele van könyvekkel.

T: – Ha ilyen sok könyvetek van, akkor hogyan juttok hozzá az új olvasnivalókhoz?

B: – Keresztanyám szokott meglepni bennünket a könyvújdonságokkal.

T: – Más beszerzési lehetőség?

B: – Régen sokat jártunk könyvtárba, mert tőlünk csak öt percre volt. Aztán a könyvtárat áthelyezték. Most, hogy messzebb kell menni, már kevesebbszer kölcsönzünk. Szerencsére nekem az iskolában is volt rá lehetőségem. Ez volt a legkönnyebben elérhető, ráadásul ingyenes.

T: – Azt el tudnád mondani, hogy miért szeretsz olvasni?

B: – Elsősorban kikapcsolódás számomra. Amíg olvasok, addig más problémákkal nem kell foglalkoznom. Egyébként általában teljesen leköti az, amit kézbe veszek. Arról nem is szólva, hogy a döntéseimben is segítenek az olvasmányélmények. Engem a regények megedzettek, s a problémás helyzetekben mérlegelni, döntenem tudok. Nem kell a véleményemre órákat várni, kimondom, amit gondolok.

T: – Ezt a bátorságot a könyvek adják?

B: – Igen. Nagyon sokat tanultam belőlük.

T: – Milyen könyveket olvasol szívesen?

B: – Regény, novella, vers... minden jöhet. Most Németh László *Irgalom* című regényét olvasom. Előtte Robert Merle *Majomabécé* című művét raktam le. Azt szeretem, ha valamilyen morális probléma köré épül a mű, akkor van mit körbejárni. A másik irány a pszichológia, az szintűgy érdekel.

T: – Állítsunk össze egy kis listát azokból a művekből, amelyeket a 12. osztályban olvastál el!

B: – Húúú! Elég sok lesz!

T: – Nem baj, végre valaki, aki olvas.

B: – Babits *Halálfiái*, imádtam. Bulgakov *A Mester és Margarita*, Gabriel Garcia Márquez *Száz év magány*, Gottfried Benn versei – brrrr! Thomas Mann *Tonio Kröger*, *Mario és a varázsló*, Franz Kafka *Az átváltozás*, *A per*, Bertolt Brecht

Kurázi mama és gyermekei, Dürrenmatt *A fizikusok*, Samuel Beckett *Godot-ra várva*, Illyés Gyula *A puszták népe*, Radnóti Miklós *Ikrek hava*, Ibsen *Nóra*, Kosztolányi Dezső *Pacsirta*, *Édes Anna* és jó néhány novellája, Déry Tibor *Szerelem*, Németh László *Iszony*, Márai Sándor *Szindbád hazamegy*, *A gyertyák csonkig égnek*, Ottlik Géza *Iskola a határon*, Örkény István *Egypercesek*, *Tóték* – nagyjából ezeket.

T: – Ez egy igazi kincstár! Mikor volt idő a tanulás, az érettségire készüléssel mellett olvasni?

B: – Többnyire csak esténként tudok olvasni, de akkor akár 2-3 órát is.

T: – Mi dönti el, hogy meddig olvasol?

B: – Ha olyan rész van, ami érdekfeszítő, akkor azt elolvasom. Néha meg a nyelvezete „helyez úgy bele” a műbe, hogy teljesen belemelegedek.

T: – Lényeges az, hogy milyen a nyelvezete?

B: – Nekem nagyon. Szeretem, ha könnyen olvasható, nem kell visszalapozni, az egésznek sodrása van.

T: – És ha a nyelvezete nehéz, akkor mit teszel?

B: – Akkor újra és újra elolvasom. Mindig így teszek, akkor is, ha elkalandozok, aztán nem értem a szöveget. A drámáknál meg jóval többször szoktam visszalapozni.

T: – Szoktatok-e beszélgetni arról, amit olvastok?

B: – Igen, szerencsés vagyok ebben, hiszen azt, amit olvasok, azt általában már a nővérem és anyu is olvasta, így mindketten ellátnak az általuk kedvelt részlettel, hőssel, jelenettel. Németh László regényei akkora vihart kavartak. Aki frissen olvassa, az átadja magát a műnek. Aki meg már színházban is látta meg olvasta is, az sokkal kritikusabb, más-más oldalról közelít. Csak néztem, hogy védtek mindketten Kárász Nellit, én meg Takaró Sanyit sajnáltam.

T: – Meglátod, az életkor előrehaladtával is változni fog a megítélésed – amúgy meg mindketten vesztesek, hiszen ők nem illettek össze. Sötér István mondta: Nellike növényi természetű, Sanyi inkább ragadozó. Nem illenek párba. Mi a véleményed az internetes olvasásról?

B: – Az szerintem keresgélésre jó, cikkeket olvasni is jó, de a terjedelmesebb művekhez már kényelmetlen. Fárasztó a szemnek, elgémberedik a nyakam, kikapcsol egy idő után a figyelmem. Könyvpárti maradok.

T: – Szerinted lényeges az, hogy legyenek olyan személyek, akik megbízhatóan ajánlanak jó könyveket?

B: – Igen, talán ez a legfontosabb. Amit a tanáraim, a történelemtanárom, az édesanyám, a nővérem vagy a keresztanyám ajánl, azt biztosan tudom, hogy jó.

T: – Honnan vagy ebben ilyen biztos?

B: – Ők is sokat olvasnak, jól tudják, mikor mivel lehet felkelteni az érdeklődésemet. Néha elég egy mondat csak a műről, s kész, alig várom, hogy megkaparintsam.

T: – A legtöbb ember ezzel nem így van. Szerinted eleget olvasnak az emberek?

B: – Nem. Keveset olvasnak, és sokan csak bestsellereket vesznek kézbe. Pedig a szépség nem azokban van.

T: – Mi az a szépség, az a többlet, ami a szépirodalomból jön?

B: – Azt így most megmondani nem tudom, de biztos sok mindentől adódik össze, talán a szerkesztés, a jellemzés, a történet különlegessége, a konfliktusa, a nyelvezete, szóval mind-mind jól van összerakva.

T: – Itt a táborban Háy János és Leiner Laura műveivel foglalkoztunk. Mennyire kedvelted az ő írásaikat?

B: – Háy *Völgyhíd* című drámája megrázott, annak ellenére, hogy nyugtattam magam: ez csak fikció. Semmivel sem kímélt meg: sem a történettel, sem a szereplőkkel, sem a nyelvezettel, szóval kegyetlenül szenvedtem. Mégis szívesen megnézném a színházi feldolgozást. A Leiner Laura által írt regények kedvesek, barátságosak, igazi kamaszregények, s a *Ketten* című teljesen elvarázsolt, imádtam, két nap alatt elolvastam a hatszáz oldalt.

T: – Legyen még sok jó olvasásélményed! Engedd át magadon mindazt, amit könnyen vagy nehezen, de leszűrsz a választott művekből. Köszönöm a beszélgetést!

B: – Minden jót kívánok a tanárnőnek!

Konklúziók

Gyöngyvér is csonka családban nőtt fel, ugyanúgy, mint Orsika. Kettejük sorsa, élete merőben más. Gyöngyvér jeles tanuló volt, Orsika jó tanuló, akiről tudom, sokat tanul, javítani szeretne az eredményein. A két lány között azonban van egy lényeges különbség, s ez a könyvekhez fűződő viszonyukban rejlik. Gyöngyvér képes két-három órát elcsenni bárhol, hogy olvashasson, ezt az időt Orsi ellógja, valójában semmi értelmeset nem csinál. Mindkettőjüket kielégíti az, ahogyan élnek, természettudományos érdeklődésük is hasonló. Gyöngyvért felvertezték a könyvek, magabiztos, határozott személyiség, aki kész bármire megfelelni, s ezt könnyen is teszi, mivel határozott véleménye van. Mennyire más attitűdöt hordoz Orsika, aki bizonytalan, kislányos, olykor elnyávozza a feleleteit, s tudom, nagyon küzd az iskolában is a jó szint fenntartásáért. Nem hiszem, ne lenne nyilvánvaló, hogy az otthon, a szociokulturális környezet, ahonnan a gyerekek érkeznek, illetve az a szellemi erőttöbblet, amelyet az olvasott könyvek kínálnak személyiségformáló erejű. Az olvasó diákok, lássuk be, sokkal könnyebben, hatékonyabban boldogulnak az életben is. Szókincsük választékos, a különféle élethelyzetekben gyorsan feltalálják magukat, műveltségük az átlag feletti tartományba esik, s szintézisre való képességük

bámulatos. Aki olvasott, az jól és könnyen eligazodik bármilyenféle szöveg világában. Hát ezért nagy a felelőssége mindazoknak, akik azt látják, hogy a gyerek kezében sosincs könyv.

A tanórák feszesek, de egy izgalmas részlet bárhova beilleszthető, amivel fel lehet kelteni a gyerekek érdeklődését. Valójában az lenne az ideális, ha a diákok kötelezettség nélkül olvasnának, s a szerzők művei között választhatnának. Ez akkor lenne lehetséges, ha a szerzőt bemutató lényeges információk mellett a könyvről is rendelkezésre állna néhány tudnivaló vagy kérdés, ami alapján választani lehetne.

Ne higgyük, hogy a mai kortárs szerzőket Kertész Imrével kell reprezentálni, akarjuk megismertetni azokat a szerzőket is, akik még csak folyóiratokban jelennek meg vagy éppen első kötetesek. De ehhez a tanárnak is olvasottnak és tájékozottnak kell lennie, mert ő az, aki leginkább megsúghatja, mit kell, mit lenne jó a fiataloknak elolvasniuk.

A tanárnak is készülnie kell, nemcsak a „könyvmolyképzők”, hanem az irodalmi folyóiratok is segítségre vannak ebben. Talán az is jó lehetőség lenne, ha a könyvtárosok elkészítenék havi ajánló listájukat, s ezeket eljuttatva az iskolákba, orientálnák a tanárokat, a diákokat, hogy arról naprakész tudásuk legyen, kik vannak éppen a top 20-ban jelen. Ne csak az antikváriumok éljenek ezzel az olvasócsalogatóval, a könyvtárak is küldjék el ajánlásukat. Mert jó lenne jobban egymásra találni, ha már tényleg csillagászati áron lesznek a könyvek elérhetőek.

A család és a családi környezet szerepe az olvasás megszerettetésében

Jáki László

A család, a családi környezet meghatározó szerepe – a XXI. században jelentkező szélsőséges irányzatoktól eltekintve – aligha vitatott a gyermek életének alakulásában. Nagy általánosságban igaz ez az olvasással, a könyvvel kapcsolatban is. A családi hatásnak azonban sokféle változata volt és van; a tiltástól, a közönyön át egészen a lelkes támogatásig. A lehetséges változások között említhetjük még, ha a család megosztott is volt az olvasás támogatásában. Külön említést érdemel a testvérek, nagyszülők, rokonok szerepe. Felületes megközelítésben azt gondolhatjuk, hogy mindent meghatároz a szülők olvasottsága, műveltsége, anyagi helyzete. A valóság azonban sokkal változatosabb képet mutat – egyenes megfelelés nincs. Amint az alábbiakban bemutatjuk, számos szegény, rossz körülmények között élő családban élő gyermek is olvasó felnőtté vált. Elsőként azokat a visszaemlékezéseket mutatjuk be, amelyek egyértelműen és vitathatatlanul bizonyítják a család meghatározó, pozitív szerepét.

Nyíri Tamásnak édesapja adta az első könyvet – a *Toldit* – a kezébe. „*Így lett szinte az ábécéskönyvem; olvasni tehát voltaképpen Arany János «tanító úr» tanított meg. Művének szépségét hat-hétéves koromban persze még nem érzékelhettem, de – amennyire vissza tudom idézni – a történet érdekessége, érzelemgazdagsága, hangulata megkapott. Mert Arany nemcsak betűt, szöveget adott, hanem a legfontosabbat: az életet.*”

Kecskeméti Tibor kortárs természettudomány-kutató elsőgenerációs értelmiségi volt. Édesapja műveltségének növeléséhez sokat olvasott, és sok könyvet vásárolt. A kis Tibor gyermekkorára így emlékezik vissza: „*Eszméletől kezdve mindig azt láttam, hogy a családban mindenki olvas. Első olvasmányélményem Gárdonyi Egri csillagokja volt. Harmadikos elemista koromban karácsonyra kaptam ajándékul (ma is őrzöm a kék szürkés kötetet, melybe nagy ákombákom betűkkel beírtam nevemet). A karácsonyi szünet alatt kiolvastam.*”

Sipka Sándor (1912–1980) szülei, sőt mindkét ágon nagyszülei is a könyvet, az olvasást nagy becsben tartották. Visszaemlékezése szerint „*Az apai nagyapa a Nagyszigeti Tanyai olvasókör tagja volt.*” Anyai nagyapja „*még az iskola előtt felolvasta nekünk, gyermekeknek a magyar klasszikus irodalom néhány, számunkra is befogadható alapművét.*” Sipka arra is utalt, hogy a család nem állt egyedül az olvasás szeretetében „*mert az akkori Vásárhelyen az általam ismert,*